

Editorial

Akademická obec už dlhší čas diskutuje o kritériách pre kreovanie docentov a profesorov. Hovorí sa o prílišnej mäkkosti či obchádzaní kritérií. Často sa stáva, že diskutujúci viac hovoria o svojich dojmach ako o faktoch. Preto sa ARRA rozhodla venovať celé jedno číslo Newslettera ARRA práve tejto téme. Cieľom nie je ukončiť debatu, je to skôr snaha usmerniť ju a poskytnúť fakty, na základe ktorých by sa mohli pomenovať najväčšie problémy a aj ich riešenia.

Podľa diskusie v akademickej obci sa zdá, že všetci hovoria o tých istých kritériách na habilitácie docentov a inaugurácie profesorov. Tento predpoklad je od základu chybný. Neexistuje všeobecne záväzný právny predpis, ktorý by stanovoval „národné“ kritériá. Jednotlivé vysoké školy si ich stanovujú sami. Potom často zaznieva kritika na konkrétne vysoké školy, že v záujme rýchleho kreovanie docentov a profesorov neprimerane zmäkčujú svoje vlastné pravidlá, resp. ich obchádzajú. Ak tento stav skutočne existuje, je namieste otázka či by skutočne nemali byť vypracované celonárodné kritériá, samozrejme s miernymi odlišnosťami podľa vedných odborov.

Akákoľvek bude odpoveď na predchádzajúcu otázku je potrebná diskusia o pravidlách samotných. Ako ich orientovať? Kvalitatívne, kvantitatívne? Vytvoriť medzi týmito prístupmi rovnováhu? Ak áno, tak akú?

Otázok, ktoré môžeme položiť je mnoho. Autori článkov sa pokúsili načrtnúť niektoré odpovede alebo aspoň poskytnúť základ pre ďalšiu diskusiu.

Michal Považan
ARRA

október 2007 | číslo 4 | ročník 1

téma čísla

Habilitácie a inaugurácie

v čísle nájdete

Kritériá pre habilitácie docentov a inaugurácie profesorov ...

autor: Ján Pišút a Neva Pišútová

Kritéria pre habilitácie profesorov a inaugurácie docentov vplývajúce na vedeckú a publikačnú činnosť uchádzačov.

strana 2

Názory a komentáre

Kritériá AK SR určuje ministerstvo, Pavol Návrat

strana 7

Nie je profesor ako profesor, Július Horváth

strana 9

**Jednotné kritériá pre habilitácie docentov
a inaugurácie profesorov?,** Mária Kusá

strana 10

Kritériá pre habilitácie docentov a inaugurácie profesorov a ich vplyv na kvalitu a rozsah publikačnej činnosti uchádzačov

Ján Pišút a Neva Pišútová

ARRA a Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK

PRE BUDÚCNOŠŤ VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA NA SLOVENSKU JE KVALITA NOVÝCH DOCENTOV A PROFESOROV KĽÚČOVÁ. AUTORI SA VO SVOJOM ČLÁNKU ZAMERIAVAJÚ NA KRITÉRIÁ PRE HABILITÁCIE DOCENTOV A PROFESOROV AKO PRAVIDIEL OVPLYVŇUJÚCICH VEDECKÚ A PUBLIKAČNÚ ČINNOSŤ.

1. Úvod

Kvalitu fakulty podstatne ovplyvňuje kvalita jej docentov a profesorov. Z nej by mala vyplývať aj kvalita vzdelávania v bakalárskom, magisterskom a najmä v doktorských štúdiách. Z administratívnej stránky sú profesori a docenti dôležití ako garanti pre akreditáciu študijných odborov. Kariérny postup je prirodzeným motivačným faktorom pre mladého absolventa vysokej školy, ktorý sa rozhodol pre akademickú dráhu. Z odborného asistenta sa po získaní titulu PhD. stáva po habilitácii často docent a niekedy neskôr po inaugurácii aj profesor.

Na úspešnú habilitáciu a inauguráciu musí uchádzač splniť isté kritériá, ktoré sú veľmi rámcovo dané v zákonoch a vyhláškach, rámcovo v univerzitných materiáloch a celkom podrobne vo fakultných kritériách, schválených vedeckou radou univerzity. Mladý pracovník fakulty, ktorý sa rozhodol pre akademickú kariéru, sa bude prirodzene zameriavať na tie aktivity, ktoré mu pomôžu splniť fakultné kritériá pre habilitáciu a neskôr pre inauguráciu. Z praktického pohľadu uchádzača o habilitáciu alebo inauguráciu sú najdôležitejšie kritériá fakulty, na ktorej pôsobí.

Niekedy sa stáva, že o habilitáciu a inauguráciu sa budú zaujímať aj ľudia, ktorí strávili nejaký čas na zahraničných vysokých ško-

lách alebo vedeckých ústavoch, inokedy sa o miesto docenta alebo profesora na určitej fakulte bude uchádzať pracovník z SAV. Takíto pracovníci sú často prínosom pre fakulty. Všimneme si preto aj to, nakoľko sú fakulty v otázke habilitácií a inaugurácií ústretové voči pracovníkom prichádzajúcim „zvonka“. Ako ilustráciu budeme používať kritériá platné na fakultách Univerzity Komenského (UK) v Bratislave.

Podrobnejšiu analýzu uvedieme nižšie, tu budeme len stručne charakterizovať skutočnosti, ktoré považujeme za podstatné:

- Už v rámcových kritériách UK, záväzných pre všetky fakulty, je stanovená pomerne vysoká miera pedagogickej činnosti predchádzajúca podaniu žiadosti o habilitáciu – a v ešte vyššej miere v prípade žiadosti o inauguráciu. Táto skutočnosť vytvára prekážku pre záujemcov prichádzajúcich „zvonka“ univerzitného prostredia, napríklad z domácich či zahraničných vedeckých ústavov.

- K inaugurácii sa vyžaduje potvrdenie toho, že uchádzač vytvoril vlastnú vedeckú školu. Táto skutočnosť sa dokazuje tým, že uchádzač vyškolil dvoch doktorandov, pričom v odôvodnených prípadoch postačuje, ak je druhý doktorand po dizertačnej skúške.

- Podľa rámcových kritérií UK uchádzači podávajú ako prílohu k žiadosti o začatie habilitačného alebo inauguračného konania

kompletný zoznam svojej vedeckej produktivity a jej ohlasov. Pri hodnotení tohto zoznamu sa preferujú najvýznamnejšie kategórie v tomto poradí:

a) vedecké publikácie v karentovaných časopisoch,

b) vedecké monografie vydané v renomovaných zahraničných vydavateľstvách,

c) iné vedecké monografie a vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách,

d) vedecké publikácie zachytené v iných významných medzinárodných bibliografických databázach,

e) vedecké publikácie v nekarentovaných etablovaných časopisoch a recenzovaných zborníkoch.

V humanitných a spoločenskovedných odboroch sa body a) – c) hodnotia v poradí b), c), a). (kurzíva autorov tejto štúdie).

Uchádzači o habilitáciu z prírodovedných a lekárskech fakúlt a z farmaceutickej fakulty poznajú tieto kritériá a prispôbia sa im tým, že podstatná časť ich publikácií bude v karentovaných časopisoch. Väčšina zahraničných i domácich karentovaných časopisov uverejňuje príspevky len v anglickom jazyku a mladý učiteľ z týchto fakúlt sa prispôbi a píše články v angličtine. Výhodou je to, že tieto práce sú prístupné i zahraničným vedeckým pracovníkom a autor ich pomerne ľahko využije pri zostavovaní príspevkov na medzinárodné konferencie a semináre.

Uchádzači zo spoločenskovedných (SPOL) a humanitných (HUM) fakúlt sa prispôbia tiež a budú sa snažiť publikovať monografie v zahraničných alebo domácich vydavateľstvách.

Ďalej uvedieme len tri z ďalších kategórií hodnotenia práce uchádzačov o habilitáciu či inauguráciu:

- pedagogické a odborné publikácie,
- ohlasy,
- posúdenie medzinárodnej úrovne uchádzačov o titul profesor (posudkami od zahraničných hodnotiteľov).

Podľa rámcových kritérií môže byť druhá a každá ďalšia monografia nahradená kapitolami v monografiách, pričom za ekvivalent monografie sa pokladajú 3 kapitoly v monografiách. V tomto zmysle je pre fakulty v skupinách HUM a SPOL monografia „esom“, ktoré prebija všetko ostatné. Vyplýva to z textu, v ktorom sa hovorí, že „vyššie“ kategórie môžu nahradiť „nižšie“.

Na úlohu monografií a článkov v indexovaných časopisoch je dosť odlišný pohľad pri fakultách v skupinách PRIR, MED, AGRO a TECH na jednej strane a pri fakultách v skupinách HUM a SPOL na strane druhej.

Na niektorých fakultách zo skupiny TECH sú kritériá bližšie skupine SPOL ako skupine PRIR.

Na fakultách v skupinách PRIR, MED, AGRO a niektorých TECH sú základom články v indexovaných časopisoch a monografiách, chápané často aj ako "učebnice" pre doktorandov, píšú spravidla autori, ktorí v danej oblasti majú viacero významných článkov.

Na fakultách v skupine HUM a SPOL je o niečo menší výber indexovaných časopisov a publikačné zvyklosti, či publikačná "kultúra", vedú skôr k autorstvu monografií. Pokiaľ ide o skupinu HUM, je to celosvetová črta, v skupine SPOL v oblasti práva je to podobné, zatiaľ čo v iných disciplínach, napríklad v ekonómii a v sociológii, je publikačná činnosť v indexovaných časopisoch pravidlom.

Tento príspevok má nasledujúcu štruktúru: v časti 2 podávame stručný výber z niektorých formulácií kritérií pre habilitácie docentov a inaugurácie profesorov. Citované miesta je potrebné chápať skôr ako ilustrácie, podrobná analýza všetkých univerzitných a fakultných kritérií verejných VŠ na Slovensku by bola veľmi rozsiahla. V časti 3 uvádzame priemerné počty publikácií a citácií v databáze WOK za obdobie 1996 – 2005 pripadajúcich na jedného profesora fakúlt verejných VŠ. Tieto informácie považujeme za dôležité, pretože ukazujú, ako veci prebiehajú v praxi. Napokon v časti 4 si najprv všimame možné cesty, ako sa pomocou zdanlivo veľmi konkrétnych kritérií dajú objaviť cestičky s nižšími požiadavkami, a potom pridáme niekoľko ďalších poznámok.

2. Prehľad kritérií v zákonoch, vyhláškach a smerniciach

O habilitáciách docentov a vymenúvaní profesorov pred rokom 1989 tu nebudeme podrobnejšie hovoriť, aj keď by to tiež bolo poučné čítanie. V podstate sa od budúcich docentov a profesorov vyžadovala spoločenská angažovanosť v straníckej línii a istá odborná práca. Pomer, v ktorom sa tieto zložky miešali, závisel od jednotlivých univerzít a fakúlt.

O modernejšie požiadavky a zvýšenú vedeckú náročnosť sa pokúsil zákon č. 172/1990 Zb. o vysokých školách z 1. mája 1990 a naň nadväzujúca vyhláška č. 448/1990 Zb. zo 17. septembra 1990. V nej sa hovorilo, že za docenta možno vymenovať učiteľa vysokej školy, vedeckého pracovníka alebo odborníka pôsobiaceho mimo vysokej školy, ak:

- vykonáva úspešne pedagogickú činnosť

na vysokej škole,

- vytvoril *ucelené vedecké alebo umelecké dielo, ... , a je uznávanou vedeckou alebo umeleckou osobnosťou v odborných alebo umeleckých kruhoch v Českej a Slovenskej Federatívnej Republike,*

- habilitoval sa na základe habilitačnej práce.

Pri kritériách na vymenovanie za profesora vyhláška uvádzala:

- vykonáva úspešne pedagogickú činnosť na vysokej škole, ...

- *je uznávanou vedeckou alebo umeleckou osobnosťou v Českej a Slovenskej Federatívnej Republike i v zahraničí, jeho vedecké práce alebo umelecké výkony sú uznávané aj v zahraničí, a ktorý ovplyvnil vývoj odboru vytvorením vedeckej alebo umeleckej školy alebo originálnej, všeobecne uznávanej skupiny.*

(Formulácia pochádzala od prvého ponovembrového ministra školstva prof. Ladislava Kováča)

Kritériá stanovené vyhláškami č. 448/1990 Zb. a 330/1997 Z. z. na vymenovanie docentov a profesorov (osobnosť známa doma a v zahraničí, založenie vedeckej školy alebo originálnej, všeobecne uznávanej skupiny...) boli náročné. Napriek tomu boli s malými zmenami prevzaté v neskoršej legislatíve. Vzhľadom na to, že sa mali aplikovať na široké spektrum vedeckých a umeleckých odborov, ostali v pomerne všeobecnej formulácii. Vedecká rada každej univerzity potom spracovala a schválila nadväzujúce materiály, ktoré upresnili text zákona a vyhlášky.

V súčasnosti sú habilitácie docentov a vymenúvanie profesorov upravené zákonom č. 131/2002 Z. z. z 21. februára 2002 (Zákon o vysokých školách) a vyhláškou Ministerstva školstva SR č. 6/2005 Z. z. (Vyhláška MŠ SR o postupe získavania vedecko-pedagogických a vedecko-umeleckých titulov docent a profesor). Vyhláška nadobudla účinnosť 1. februára 2005. Podrobnosti spresnili neskôr univerzitné a fakultné smernice. Napríklad pre Fakultu matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského príslušnými predpismi sú:

- „Zásady habilitačného konania o udelení titulu docent a vymenúvacieho konania za profesora na Univerzite Komenského v Bratislave“ z 5. decembra 2005,

- Smernica rektora UK č. 5/2004 „Rámcové kritériá habilitácií a vymenúvacieho konania profesorov“ z 15. júna 2004 v znení neskorších úprav,

- „Kritériá na habilitáciu docentov a vymenovanie profesorov Fakulty matematiky, fyziky a informatiky UK“ – kritériá boli

prerokované vedeckou radou fakulty 24. 10. 2005 a nadobudli účinnosť dňom schválenia vo Vedeckej rade Univerzity Komenského dňa 5. 12. 2005.

Všetky spomínané materiály možno nájsť na stránke UK Bratislava.

Zo smernice rektora UK č. 5/2004 **Rámcové kritériá habilitácií a vymenúvacieho konania profesorov** z 15. júna 2004 v znení neskorších úprav vyberáme s malými úpravami viacero citátov s tým, že sme vypustili na niektorých miestach číslovanie.

Všeobecné ustanovenia

Vedecko-pedagogické tituly docent a profesor patria vysokoškolským učiteľom, ktorí dosiahli patričnú úroveň v pedagogickej práci, sú medzinárodne uznávanými vedcami, a v prípade uchádzačov o titul profesora preukázali schopnosť vychovávať nasledovníkov tým, že vytvorili vedeckú školu, dokumentovanú predovšetkým výchovou mladých vedeckých pracovníkov.

Rámcové kritériá Univerzity Komenského (ďalej len UK) vychádzajú z predstáv o štruktúre osobností uchádzačov o tieto tituly, zohľadňujú potrebu ich prezentovania a presadzovania sa na medzinárodnom vedeckom fóre, pritom ale vo veľkej miere musia zohľadňovať vedecké zameranie a orientáciu publikačnej činnosti jednotlivých fakúlt.

Cieľom týchto kritérií je formulovať požiadavky, z ktorých budú vychádzať fakulty pri úprave svojich kritérií. Celouniverzitné kritériá okrem toho určujú minimálne požiadavky na pedagogickú prácu a prax vysokoškolského učiteľa, ktorý sa uchádza o titul.

Obsah vyučovacej práce uchádzačov

Uchádzač musí preukázať komplexnú a kontinuálnu pedagogickú prácu v zmysle zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov. Jej náplňou sú v prípade uchádzača o titul docenta najmä vybrané prednášky, kompletne praktické cvičenia, vedenie diplomových prác, a okrem toho semináre, konzultácie a tvorba študijnej literatúry.

Uchádzač o titul profesora musí preukázať, že mal pravidelné prednášky (celosemestrové alebo ucelené bloky), viedol diplomové práce, vyškolil doktorandov, skúšal, je autorom študijnej literatúry, ďalej, že viedol praktické cvičenia, semináre a konzultácie.

Rozsah vyučovacej práce uchádzačov

Uchádzač o titul docenta musí preukázať naplnenie najmenej 50 % normatívom daného času kontaktnej výučby odborného asistenta najmenej 3 roky. Uchádzač o titul profesora musí preukázať naplnenie najmenej 50 % normatívom daného času kontakt-

nej výučby celkovo najmenej 6 rokov, z toho je docentská prax najmenej 3 roky.

Dokladovanie vedeckej produktivity

Za rozhodujúce sa považujú výsledky (výstupy) uchádzača v danom alebo príbuznom odbore, v ktorom sa uchádza o habilitáciu, alebo o vymenovanie za profesora.

Dokladujú sa predovšetkým:

a) zoznam publikácií a iných výstupov kategorizovaných podľa zákona č. 183/2000 Z. z. o knižniciach. Do úvahy sa berú len tie výstupy, ktoré už boli publikované, teda nie tie, ktoré boli iba zaslané do tlače, alebo prijaté do tlače,

b) zoznam grantov, kde bol uchádzač hlavným riešiteľom alebo spoluriešiteľom (najmä uchádzači o titul profesora),

c) zoznam ohlasov kategorizovaných podľa zákona č. 183/2000 Z. z. o knižniciach.

Rozhodujúce bibliometrické ukazovatele vedeckej produktivity a jej ohlasov

Uchádzači podávajú ako prílohu k žiadosti o začatie konania kompletný zoznam svojej vedeckej produktivity a jej ohlasov. Pri hodnotení tohto zoznamu sa preferujú najvýznamnejšie kategórie v tomto poradí:

I. Vedecké publikácie

a) vedecké publikácie v karentovaných časopisoch,

b) vedecké monografie vydané v renomovaných zahraničných vydavateľstvách,

c) iné vedecké monografie a vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách,

d) vedecké publikácie v periodikách zachytených v iných významných medzinárodných bibliografických databázach,

e) vedecké publikácie v nekarentovaných etablovaných časopisoch a recenzovaných zborníkoch.

V humanitných a spoločenskovedných odboroch sa body a - c hodnotia v poradí b - c - a.

II. Pedagogické a odborné publikácie

a) vysokoškolské učebnice, učebné texty v rozsahu monografie,

b) iné učebné texty,

c) odborné publikácie v časopisoch a zborníkoch, heslá v encyklopédiách a slovníkoch, odborné, umelecké preklady a recenzie.

III. Ohlasy

a) citácie evidované v SCI - Web of Knowledge,

b) citácie v zahraničných monografiách a učebniciach,

c) citácie v iných databázach ako SCI,

d) neindexované citácie zahraničné,

e) neindexované citácie domáce,

f) zahraničné recenzie diel uchádzača,

g) domáce recenzie diel uchádzača.

IV. Uchádzač je povinný vykázat:

a) publikácie v karentovaných časopisoch, alebo zahraničné publikácie v cudzom jazyku, ktorý určí vedecká rada fakulty podľa odborného zamerania vedeckej práce uchádzača,

b) citácie zachytené v citačných indexoch, alebo citácie v zahraničných monografiách a učebniciach, alebo iné citácie v zahraničných publikáciách.

V. V prípade vedeckých, pedagogických a odborných publikácií s viacerými autormi fakulty určia spôsob zápočtu podielu jednotlivých autorov.

VI. Nesplnenie požiadaviek v nižšej kategórii môže byť nahradené zvýšeným splnením vo vyššej kategórii, ale nie naopak.

VII. Druhá a každá ďalšia monografia môže byť nahradená kapitolami v monografiách, pričom za ekvivalent monografie sa pokladajú 3 kapitoly v monografiách.

Vedecká škola uchádzačov o titul profesora

Formovanie vedeckej školy uchádzača sa dokladuje vykázaním najmenej dvoch skončených doktorandov, v odôvodnených prípadoch postačuje, ak je druhý doktorand po dizertačnej skúške.

Posúdenie medzinárodnej úrovne uchádzačov o titul profesor

(1) Odporúčaný postup:

a) Súčasťou materiálov uchádzača o titul profesora sú posudky najmenej dvoch zahraničných profesorov alebo popredných odborníkov v danom odbore.

b) Pre zahraničných posudzovateľov pripraví uchádzač vlastný výber aspoň 5 publikácií v cudzom (prednostne anglickom) jazyku.

c) Zahraničných posudzovateľov (najmenej troch) oslovuje so žiadosťou o posúdenie rektor UK, pričom môže vychádzať pri ich výbere z návrhu fakulty.

(2) Ak fakulta neprijme tento postup, môže navrhnúť Vedeckej rade UK na schválenie iný objektívny spôsob posúdenia medzinárodnej úrovne uchádzačov.

Záverčné ustanovenia

Konkrétne požiadavky... včítane možných alternácií v kategóriách výkazu vedeckej produktivity a jej ohlasov uvedú fakulty vo svojich kritériách, ktoré schvaľuje Vedecká rada UK.

3. Publikácie a citácie novovymenovaných profesorov

Analýza univerzitných a fakultných smerníc pre všetky verejné VŠ na Slovensku

a ich dodržiavanie jednotlivými fakultami je sisyfovskou prácou, ktorú by hádam mohla zvládnuť Akreditačná komisia vlády SR. Istú kvalitatívnu informáciu o tomto probléme môžeme ale získať pohľadom na to, ako veci prebiehajú v praxi. Jednou z možností je pozrieť sa na publikačnú činnosť a na citácie novovymenovaných profesorov. O to sa v ďalšom pokúsime.

Publikácie profesorov vymenovaných v rokoch 2001 až 2006 v databáze WOK

Na stránke ministerstva školstva sa ľahko nájde prehľad profesorov a profesoriek verejných vysokých škôl vymenovaných v rokoch 2001 až 2006. Prvé z tam uvedených vymenovaní sa uskutočnilo 15. 1. 2001 a zatiaľ posledné, pätnásť, 11. 2. 2006 (do našej analýzy sme nezahrnuli vymenovanie z júna 2007). Pri každom novovymenovanom profesorovi je uvedené aj jeho pracovisko. Pri pohľade na takéto dáta sa len ťažko dá ubrániť pokušeniu analyzovať ich trochu podrobnejšie. Má to niekoľko príčin.

Novovymenovaní profesori sú pravdepodobne v období pred vymenovaním a nejaký čas aj po ňom vo svojom najtvorivejšom pracovnom období. V istom zmysle možno očakávať, že sú „la crème de la crème“ (to najlepšie z najlepšieho) svojej fakulty. Ich publikácie a citácie na ne odrážajú skutočnú náročnosť kladenú ich fakultou a vysokou školou na ich publikačnú úspešnosť. Ak je možné získať aj porovnanie s priemernými publikačnými výsledkami tvorivých pracovníkov fakulty, na ktorej novovymenovaný profesor pracuje, potom sa dá zistiť aj to, nakoľko je výber novovymenovaných profesorov selektívny, teda nakoľko sa nový profesor musí odlišovať od priemeru.

V čase, keď sme sa stretli s databázou novovymenovaných profesorov na stránke Ministerstva školstva SR, sme mali k dispozícii informácie o publikáciách a citáciách pracovníkov verejných vysokých škôl v období 1996 - 2005, zachytených v databáze WOK. Táto databáza bola použitá v Správe ARRA zverejnenej v decembri 2006 (citovanú správu ARRA možno nájsť na stránke www.arra.sk). V tejto databáze sú publikácie pracovníkov verejných vysokých škôl, ktoré boli publikované v rokoch 1996 - 2005 v časopisoch zachytených vo WOK, a pri každej práci možno ľahko zistiť, koľkokrát bola v rovnakom období citovaná.

Postup použitý pri analýze publikácií a citácií novovymenovaných profesorov

V zozname na stránke MŠ SR je pri každom novovymenovanom profesorovi uvedené aj jeho pracovisko. Najčastejšie je ním

fakulta určitej verejnej vysokej školy (VVŠ) v SR, niekedy je to pracovisko SAV a niekedy pracovisko v Českej republike. Zaujímali sme sa len o kmeňových pracovníkov verejných vysokých škôl v SR, preto sme si zostavili skrátený zoznam novovymenovaných profesorov, ktorí sú pracovníkmi určitých fakúlt VVŠ v SR. Vynechali sme teda pracovníkov z ČR aj zo SAV. Potom sme zostavili zoznamy novovymenovaných profesorov jednotlivých fakúlt. Priemerný počet novovymenovaných profesorov pripadajúcich na jednu fakultu nie je vysoký, je približne 6. Z výsledkov, ktoré uvedieme nižšie, teda nemožno robiť nejaké štatisticky overené závery. Predpokladáme ale, že aj kvalitatívne závery v tejto oblasti môžu byť zaujímavé. Na niektorých fakultách v tomto období nebol vymenovaný žiadny nový profesor a tieto fakulty sme do analýzy nezahrnuli.

V druhom kroku sme pre každú z fakúlt vyhledali v databáze všetky práce každého z jej novovymenovaných profesorov a vyhledali sme aj počet citácií na každú z týchto prác.

Napokon sme spočítali počet prác novovymenovaných profesorov danej fakulty a predelili sme ho počtom novovymenovaných profesorov tejto fakulty. Tak sme získali priemerný počet publikácií pripadajúcich na jedného novovymenovaného profesora tejto fakulty. Podobne sme postupovali aj pri výpočte priemerného počtu citácií na jedného novovymenovaného profesora.

Priemerné počty publikácií a citácií na novovymenovaného profesora pre jednotlivé fakulty

Fakulty VVŠ sme rozdelili rovnako ako v Správe ARRA z decembra 2006 na 6 skupín podľa manuálu z Frascati: PRIR (prírodné vedy), MED (lekárske), TECH (technické), AGRO (pôdohospodárske), SPOL (spoločenské) a HUM (humanitné) (podrobnosti možno nájsť v Správe ARRA z decembra 2006). Z analýzy sme vypustili umelecky orientované fakulty, jednak preto, že v časopisoch zachytených vo WOK publikujú veľmi málo, a jednak preto, že za svoje najdôležitejšie výsledky spravidla nepovažujú publikácie. Ponechali sme fakulty zo skupín SPOL a HUM, napriek tomu, že ako vidno z časti 2, publikácie v karentovaných časopisoch nie sú ich prioritou.

V nasledujúcich tabuľkách podávame prehľad o:

- počte novovymenovaných profesorov jednotlivých fakúlt (číslo v zátvorke pri názve fakulty),
- priemernom počte publikácií pripadajúcich na jedného novovymenovaného profesora

Tabuľka 1. Skupina PRIR

Fakulta (počet prof.)	Publikácie/prof.	Citácie/prof.
Prír. UPJŠ (12)	18,3	72,8
FMFI UK (15)	13,9	65,2
Prír. UK (32)	12,9	66,4
EkolEnv TUZ (3)	3	4,33
Prír. UKF (12)	2,42	5,08
Prír. UMB (2)	1	0,5
Prír. UCM (1)	1	0
Infor. Tech. STU (2)	12,5	44,5

Tabuľka 2. Skupina TECH

Fakulta (počet prof.)	Publikácie/prof.	Citácie/prof.
Envir. Tech. TUZV (5)	2	0
Riad. Inf. ŽU (1)	4	2
Mat. Techn. STU (8)	2,13	2,88
Stav. TUKE (4)	2,25	9,5
Elekt. ŽU (7)	1,14	0,29
Stroj. STU (4)	1,25	0,75
Ban. TUKE (7)	4,86	11,29
Stav. STU (9)	0,56	1,11
Elektr. TUKE (6)	1,5	2
Priem. Tech. TUAD (3)	1,68	0,33
Elektr. STU (15)	10	59
Hutn. TUKE (5)	4,8	1,6
FCHPT STU (16)	28,3	122,3

V tabuľke sme neuviedli údaje za Špec. Inž. ŽU (3), Archit. STU (7), Stav. ŽU (3), Vyr. Tech. TUKE (1), Mech. SPU (4), Stroj. ŽU (7), Stroj. TUKE (10), Mechatron. TUAD (1), pretože počty publikácií a citácií na jedného novovymenovaného profesora sú buď nulové, alebo veľmi malé.

Tabuľka 3. Skupina AGRO

Fakulta (počet prof.)	Publikácie/prof.	Citácie/prof.
Veter. Lek. UVL (15)	15	36,05
Bio. Potr. SPU (1)	1	0
Agro SPU (9)	4,78	5
Les. TUZV (8)	1,13	1,5
Drev. TUZV (10)	1,5	1,3
Zahrad. SPU (3)	1,33	0

Tabuľka 4. Skupina MED

Fakulta (počet prof.)	Publikácie/prof.	Citácie/prof.
Farm. UK (2)	27,5	131,5
Lek. UK (18)	7,72	21
Lek. UPJŠ (27)	8,41	37,7
Jessen. Lek. UK	8,17	27,17
Zdrav. Soc. TVU	3,33	13,5

Tabuľka 5. Skupina SPOL

Fakulta (počet prof.)	Publikácie/prof.	Citácie/prof.
TV UK (3)	1,33	2,33
Podn. Man. EUBA (2)	1,5	0
Podn. Hosp. EUBA (2)	4,5	6
Nár. Hosp. EUBA (8)	1,75	0,125
Ekonom TUKE (1)	2	0
Obchod. EUBA	3	3,25

V tabuľke neuvádzame dáta o: Pedag. PU (3), Pedag. UKF (12), Práv. UMB (1), PEDAS ŽU (5), Práv. TVU (4), Pedag. UMB (7), Pedag. KU(1), Polit. UMB (1), Soc. UKF (1), Práv. UK (5), Pedag. UK (11), Ekonom. UMB (2), Eur. Št. SPU (1), Manag. UK (2), pretože počty citácií a publikácií sú buď nulové, alebo veľmi malé.

Tabuľka 6. Skupina HUM

Fakulta (počet prof.)	Publikácie/prof.	Citácie/prof.
HumPrír. PU (10)	0,5	0,3
Fil.UK (17)	1,3	1,24
Fil. PU (18)	1,22	0,28
Fil. UCM (1)	2	0

V tabuľke neuvádzame dáta o: GréckoKat. PU (3), Teol. TVU (1), Teol. KU (9), Pravosl.PU (4), Fil. UKF (26), Rímskat. UK (2), Hum UMB (7), Fil TVU (1), Evanj. UK (1), pretože počty publikácií a citácií sú nulové alebo veľmi malé.

sora (druhý stĺpec),

- priemernom počte citácií na práce jedného novovymenovaného profesora (tretí stĺpec).

4. Záverečné poznámky

Citáty zo zákona o VŠ, z vyhlášky o habilitáciách docentov a vymenúvaní profesorov a zo smernice rektora UK o habilitácii docentov a vymenúvaní profesorov uvedené v časti 2 umožňujú sledovať spôsob, akým boli "preložené" všeobecné požiadavky do konkrétnych, kvantifikovaných kritérií.

Požiadavky na pedagogickú činnosť boli "preložené" kritériami na pomerne vysoké počty "odučných" semestrohodín.

Požiadavky na vedeckú činnosť (vedec známy v zahraničí a tvorca školy alebo skupiny) sa pre fakulty PRIR a MED "prekladajú" počtami publikácií a citácií v (najmä) karentovaných časopisoch a dvoma vyškolenými doktorandmi.

V prípade fakúlt zo skupín HUM a SPOL sú publikácie a citácie v karentovaných časopisoch nahradené monografiami. Vyššiu váhu pritom majú monografie v renomovaných zahraničných vydavateľstvách.

Prístup k monografiám na fakultách zo skupín PRIR a MED je iný ako na fakultách zo skupín SPOL a HUM. Na fakultách PRIR a MED je skutočná monografia (ktorá

nie je primárne chápaná ako vysokoškolský učebný text) zväčša založená na viacerých publikáciách autora v danej oblasti. Keby sa monografie aj v oblasti HUM a SPOL mali chápať podobne ako v oblastiach PRIR a MED, potom by sa dôraz v evidencii "vedeckosti" uchádzajúca mal presunúť do počtu publikácií a citácií v iných ako karentovaných časopisoch, doma alebo v zahraničí. V ideálnom prípade by sa vybralo len niekoľko (najnáročnejších) domácich a zahraničných časopisov a vyžadovali by sa publikácie vo svetových jazykoch (najmä v angličtine). Či je táto cesta schodná, závisí od názoru vedec-kých rád fakúlt a univerzít.

Bude vždy otázne, či určitý "preklad" všeobecných formulácií v zákone a vo vyhláške je primeraný a či vystihuje to, čo mali autori zákona a vyhlášky na mysli.

Fakulty našich vysokých škôl sú často veľké pracoviská zahrnujúce rôzne oblasti vedy a výskumu. Citovaná Smernica rektora UK svojím textom naznačuje jednotlivým fakultám, aby si z rôznych typov publikácií a citácií niektoré vybrala a kvantifikovala požiadavky na habilitáciu docentov a vymenúvanie profesorov. Fakulty tak aj postupovali, pričom ich požiadavky sa navzájom dosť odlišujú.

Niektoré fakulty (napr. FMFI a prírodovedecká) stanovili iné podmienky pre svoje rôzne sekcie alebo oddelenia. Napríklad na FMFI sa vyžaduje, aby kandidát na profesora

fyziky mal 100 SCI citácií na svoje práce, zatiaľ čo pre kandidáta na profesora matematiky je to 50 citácií a na profesora informatiky je to 30 citácií. Podobné rozdiely sú na prírodovedeckej fakulte medzi chémiou, biológiou, geografiou, geológiou a environmentálnymi vedami. Takéto rozdielne kritériá sú určite rozumné a fakulty dobre poznajú rozdiely medzi publikačnými zvyklosťami svojich súčastí. Podrobnejšiu špecifikáciu kritérií podľa súčastí fakulty odporúčame najmä tam, kde fakulta obsahuje aj ekonomické a spoločenské súčasti, ako aj súčasti humanitné. Pri spoločenských a ekonomických by, podľa nášho názoru a podľa svetových trendov, mal byť väčší dôraz na karentované časopisy a prinajmenšom na články publikované v svetových jazykoch.

Výsledky, ktoré sme uviedli v časti 3 ukazujú, že počty publikácií a citácií novovymenovaných profesorov v karentovaných časopisoch sú na niektorých fakultách pomerne vysoké, zatiaľ čo na mnohých iných fakultách sú veľmi nízke.

Dostávame sa k tak trochu paradoxnému záveru. Profesorov vymenúva prezident SR a titul profesora je platný v celej SR. Táto interpretácia je motivovaná spoločnými všeobecne formulovanými požiadavkami v zákone a vo vyhláške. Na druhej strane z výsledkov v časti 3 vidno, že "nie je profesor ako profesor" a že kritériá na vymenovanie profesorov na rôznych fakultách (niekedy aj z tej istej skupiny podľa manuálu z Frascati) sú zrejme rôzne. Tento argument skôr naznačuje, že titul profesora by mal byť viazaný na určitú fakultu a univerzitu. V niektorých krajinách tomu tak aj je (napr. USA) – profesor je tam funkcia či pracovné zaradenie viazané na určitú univerzitu alebo fakultu. Aj u nás sa uskutočnil pokus v tomto smere. Zákon č. 131/2002 Z. z. striktno rozlišuje medzi titulom docenta a profesora na jednej strane a medzi funkčným miestom docenta a profesora. Nemáme podrobný prehľad o tom, ako prebiehali výberové konania na funkčné miesta docentov a profesorov a na základe obmedzených informácií ponúkame len hypotézu. Podľa nej sa na väčšine fakúlt vytvorilo toľko funkčných miest docentov a profesorov, aby sa prevažná väčšina nositeľov titulov docent a profesor stala aj funkčnými profesorami a docentmi.

Predstava o tom, že by výberové konania prebiehali tak, že na jedno funkčné miesto bude viacero kvalitných uchádzačov z rôznych fakúlt a výberové komisie na jednotlivých fakultách si budú vyberať len tých najlepších, čím vznikne veľmi konkurenčné prostredie, sa zatiaľ nenaplnila. Zatiaľ sa asi

ani naplniť nemohla. Ak majú fakulty "ísť po kvalite", treba najskôr kvalitu definovať a finančne ju ohodnotiť, aby sa kvalita fakultám "vyplatila". Prvý krôčik sa už uskutočnil pri financovaní vysokých škôl v roku 2006, ale bol to naozaj len prvý krôčik a výsledky možno očakávať len od veľkých krokov v tomto smere.

Na záver: Fakultné kritériá pre habilitácie a inaugurácie sú asi jedným z najdôležitejších faktorov ovplyvňujúcich kvalitu a intenzitu vedeckej a pedagogickej práce fakulty. Na jednej strane odrážajú súčasný stav a nedávnú minulosť, na druhej strane sa týkajú budúcnosti, pretože ukazujú, ktorí mladí ľudia sa stanú docentmi a profesormi. Univerzita, ktorá sa stará o kvalitu svojej práce, by asi mala tieto kritériá neustále sledovať a postupne zvyšovať ich náročnosť.

Postupy a náročnosť habilitácií a inaugurácií sú „ostro sledovanou“ otázkou v mnohých krajinách. V niektorých sa pokúsili zaviesť inaugurácie na celoštátnej úrovni s rovnakou náročnosťou pre všetky fakulty. U nás sme to nikdy oficiálne nemali, ale na niektorých fakultách to tak prakticky bolo. V 70. a 80. rokoch sa na niektorých fakultách „nepatrilo“, aby sa o profesúru uchádzal ten, kto nemal titul DrSc. Ten ale udeľovala jediná komisia pre celé Slovensko - Slovenská komisia pre vedecké hodnosti (SKVH).

Od mnohých krajín sa líšime tým, že sa u nás často stáva, že mladý absolvent určitej fakulty nastúpi na tú istú fakultu ako doktorand, potom pokračuje postupne ako odborný asistent a neskôr ako docent a profesor. To určite nie je dobré a v niektorých krajinách to ani právne nie je možné. V SRN sa v tomto kontexte hovorí o „Hausberufungsverbotgesetz“, teda zákon, ktorý zakazuje prijať svojho absolventa. Slovensko je malé a možností zamestnať sa v tej istej oblasti nemusí byť veľa. Dúfame ale, že odbornými asistentmi a neskôr docentmi a profesormi sa u nás budú stávať absolventi našich fakúlt, ktorí strávili po absolvovaní nejaký čas na zahraničných vysokých školách ako doktorandi a postdokovia.

V súvislosti s kvalitou vysokých škôl sa niekedy ako kritérium zvažuje aj to, aké percento ich učiteľov a vedeckých pracovníkov sa narodilo inde ako v danej krajine. Na univerzitách v USA sa toto číslo blížilo často k 50 %, v EÚ je stále pomerne nízke, vyššie je ale vo Švajčiarsku, kde pôsobí viacero učiteľov a výskumných pracovníkov z Rakúska a SRN. Možno sa niečo podobné stane časom aj u nás, ale zatiaľ k tomu máme dosť ďaleko.

Kritériá Akreditačnej komisie stanovuje ministerstvo

prof. Pavol Návrat
predseda Akreditačnej komisie SR

AUTOR REAGUJE NA HLAVNÝ ČLÁNOK I NA PREDCHÁDZAJÚCE ČÍSLO NEWSLETTERA ARRA O VÝSKUMNÝCH UNIVERZITÁCH. OSVETĽUJE ÚLOHU AK SR AKO PORADNÉHO ORGÁNU VLÁDY, KTORÝ NEMÁ ROZHODOVACIE PRÁVOMOCI.

Vyzvali ma vyjadriť sa k „hlavnému článku“ k téme kritérií na habilitácie docentov a inaugurácie profesorov ("Kritériá pre habilitácie docentov a inaugurácie profesorov a ich vplyv na kvalitu a rozsah publikačnej činnosti uchádzačov" autorov Pišút a Pišútová).

Najprv sa chcem poďakovať redakcii za možnosť vyjadriť sa. Hlavný článok k téme kritérií na habilitácie docentov a inaugurácie profesorov je napísaný podľa mňa z pohľadu Akreditačnej komisie korektne, vecne a s hlbokou znalosťou problematiky. Autori presne postrehli, že v súvislosti s Akreditačnou komisiou ide o *Kritériá používané Akreditačnou komisiou pri posudzovaní spôsobilosti VŠ uskutočňovať habilitačné konanie a konanie na vymenúvanie profesorov*, ktoré schvaľuje (a teda rozhoduje o konečnom znení) ministerstvo školstva. I keď ide o skutočnosť, platnú od prijatia zákona o vysokých školách v roku 2002 vo vzťahu ku všetkým kritériám používaným Akreditačnou komisiou, bežne sa stretávame s formuláciou *kritériá Akreditačnej komisie*, ktorá môže síce byť skratkou pre zasvätených, môže však byť aj prejavom nevedomosti (nevedomosť bohužiaľ neospravedlňuje, ale aspoň by nešlo o úmysel), niekedy sa však nemožno ubrániť dojmu, či sa tým nepodsúva Akreditačnej komisii akoby väčšia kompetencia (avšak najmä zodpovednosť), akú v skutočnosti má. Oceňujem preto, že autori hlavného článku sa vyjadrujú korektne. Ani oni sa, pravda, nevyhli nepresnosti, keď hovoria o *univerzite, ktorej Akreditačná komisia (AK) toto právo udelila* (rozumej právo uskutočňovať habilitačné konanie a konanie na vymenúvanie profesorov), i keď podľa

platného zákona toto právo udeľuje minister, nie AK.

Z pohľadu komentára faktov použitých v hlavnom článku vo vzťahu k AK by som mohol aj skončiť. Možno sa síce domnievať, že výzva redakcie odo mňa očakáva aj čosi viac, pokladal som však za potrebné uviesť najmä vyjadrenie k fakticite hlavného článku. Opakujem, že ďakujem redakcii, že mi dala možnosť vyjadriť sa. Považujem to za normálne a profesionálne najmä vtedy, ak sa v hlavnom článku spomína, hodnotí, alebo nebudaj útočí na niekoho. Bohužiaľ, redakcia takto nepostupovala vždy. V predchádzajúcom čísle, venovanom téme výskumných univerzít, použila hlavný článok, ktorý sa vyjadroval okrem iného o Akreditačnej komisii. Je mi ľúto, že redakcia mi nedala vtedy možnosť reagovať. Mimochodom, vzhľadom na zvláštny charakter vyjadrení v tomto článku na adresu AK (útoky zdôvodňované zdanlivým nekonaním AK, opierajúce sa o falošné východiská a fakty) by som sa k nim nebol chcel a ani teraz sa nebudem vyjadrovať. Čo by si však čitateľa zaslúžili, je rešpektovanie faktov a ich uvedenie na správnosť, pokiaľ sa prekrucujú alebo pokiaľ sa jednoducho klame.

Takže aspoň veľmi stručne k predchádzajúcemu článku o výskumných univerzitách: Faktom je, že podobne ako posudzovanie práva uskutočňovať habilitačné konanie a konanie na vymenúvanie profesorov, aj komplexná akreditácia a v rámci nej posudzovanie výskumnej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti vysokých škôl sa môže konať na základe kritérií a tieto kritériá schvaľuje ministerstvo. Faktom je tiež, že tieto kritériá ministerstvo

do minulého roka neschválilo. AK preto žiadne hodnotenie, ktoré by malo oporu v zákone, robiť nemohla. Keďže – opäť podľa zákona – vyjadrenie o začlenení vysokej školy medzi výskumné univerzity môže AK urobiť len v rámci komplexnej akreditácie dotknutej vysokej školy, obviňovanie AK z toho, že nekonala, sa rovná okrem iného nabádaniu na porušovanie zákona.

Ešte inak: hocikto si môže vymyslieť svoje kritériá, ako by začlenil výskumné univerzity. Akurát by, pravda, nešlo o začlenenie výskumných univerzít v zmysle zákona. Na rozdiel od toho pre začlenenie v zmysle zákona slovenská akreditačná komisia podľa zákona nestanovuje kritériá (musí to urobiť ministerstvo). Všetko posudzovanie, vrátane začleňovania, však môže robiť len podľa kritérií. Logicky preto môže začať konať až vtedy, keď sú schválené kritériá. Čo sa mimochodom, už stalo. Komplexné akreditácie sa úspešne rozbehli, na viacerých vysokých školách prebiehajú a na jednej ju už AK aj ukončila. Teraz je najdôležitejšie, aby naštartovaný proces pokračoval, a aby pokračoval za rovnakých podmienok (kritérií) pre všetky vysoké školy. Výstupy komplexnej akreditácie vysokej školy jej dávajú naozaj komplexný obraz o jej silných a slabých stránkach, vrátane kvantitatívneho hodnotenia výskumnej činnosti v jednotlivých oblastiach výskumu a špeciálne vrátane návrhu jej začlenenia (i keď podľa najnovšej novely už zanikla kategória výskumných univerzít, prekvapivo bez znaiteľného odporu tých, čo sa jej ešte donedávna dožadovali).

K téme samotnej:

I keď hlavný článok sa venuje kritériám a ich vplyvu na publikačnú činnosť uchádzačov, otvára sa tým nepriamo samotný problém docentúr a profesúr na Slovensku. Pokiaľ samotný hlavný článok nediskutuje tému v tejto šírke, i keď si autori súvislosť so širším problémom nepochybné uvedomujú, neurobím to ani ja. Chcem však predsa len aspoň naznačiť niektoré ďalšie súvislosti.

Titul alebo funkčné miesto

V diskusii pri tvorbe nového zákona o vysokých školách zaznela aj alternatíva „čistých“ funkčných miest, nakoniec sa odborné odporúčanie aj politické rozhodnutie priklonilo ku kompromisu. Zdôrazňovalo sa však, že tzv. funkčný profesor nemá byť ničom menej (v zmysle kvality, formálnejšie v zmysle plnenia kritérií) ako tzv. titulový profesor. (Obdobne sa to požaduje aj od funkčných docentov, tam je to však zabezpečené z definície, keďže funkciu docenta možno obsadiť len niekým,

kto má habilitáciu (podľa pôvodnej úpravy, neskoršou novelou sa toto zmiernilo na titul docenta, čiže aj titul získaný v minulosti bez habilitácie). Funkčné miesto profesora môže však obsadiť aj docent, ak spĺňa kritériá fakulty na obsadzovanie funkčného miesta profesora.) Zákom sa teda zaviedli ďalšie kritériá (tzv. všeobecné kritériá na obsadzovanie miest profesorov a docentov na fakulte, § 30, ods. 1 písm. h) zákona). Tieto kritériá akoby unikali pozornosti. Nie sú predmetom posudzovania napr. pri posudzovaní spôsobilosti VŠ uskutočňovať habilitačné konanie a konanie na vymenúvanie profesorov, takže AK nemá oporu pre ich posudzovanie a najmä prípadné vyvodzovanie dôsledkov. Nevenujú im pozornosť ani autori hlavného článku. Treba si však uvedomiť, že prakticky všetky spôsobilosti vysokej školy, ak sú podmienené alebo zviazané s docentami alebo profesormi, tak ide o funkčných docentov a funkčných profesorov (t.j. vrátane titulových docentov, ktorých na základe uspenia podľa interných kritérií fakulty na obsadzovanie miest profesorov urobili funkčnými profesormi dekanmi *administratívnym* rozhodnutím). Jedine v prípade garantovania doktorandského štúdia sa podarilo AK napriek odporu niektorých vysokých škôl udržať požiadavku, aby aspoň jeden z garantov bol titulový profesor. Pôvodná predstava, že medzi titulovým a funkčným profesorom by nemal byť rozdiel v kvalite, bola len ústne vysloveným želaním. Na rozdiel od toho samotný fakt, že zákon zaviedol osobitné kritériá na obsadzovanie miest profesorov a docentov na fakulte, logicky otvoril možnosť, že nemusia byť zhodné s kritériami danej fakulty pre habilitácie a inaugurácie. Neexistujú však účinné obmedzenia, aby sa napr. kritériá na obsadzovanie miest neformulovali aj výrazne mäkkšie. Možno je ešte príkrátka doba, ale bolo by užitočné vyhodnotiť, ako sa tento duálny model osvedčil.

Garanti

V hlavnom článku sa uvádza aj tento argument: „Z *administratívnej* stránky sú profesori a docenti dôležití ako garanti pre akreditáciu študijných odborov“. Nech mi je dovolené vysloviť čisto osobný názor a nech mi je dovolené kvôli jasnosti argumentácie pohľad silno zjednodušiť. Podnietila ma k tomu formulácia, ktorá zdôrazňuje administratívnu stránku garantov. Autori teda nevidia dôvod garantovania v zabezpečení kvality. Inými slovami, autori ako keby potvrdzovali domnienku, že celá koncepcia personálneho garantovania, ako sa historicky v deväťdesiatych rokoch minulého storočia vyvinula na Slovensku, je pokusom o zúženie

komplexného hodnotenia kvality študijných programov (pozostávajúceho v súčasnosti na Slovensku z 16 kritérií), na jediný problém vysokej školy: má garanta? Viem si predstaviť, že to mnohým vyhovuje: ak si nájdeme vhodného garanta, môžeme si robiť, čo chceme (upozornil som, že budem zjednodušovať). Viem si predstaviť, že to vyhovuje aj dotyčným garantom, keďže to prirodzene zvyšuje ich dôležitosť.

Skúsme si na chvíľu predstaviť, že by sme na Slovensku zrušili inštitút garanta. Z pohľadu komplexného hodnotenia kvality by to *administratívne* znamenalo, že by sme nemali 16 kritérií, ale 15. Zostalo by však napr. kritérium A3 – kvalita personálneho zabezpečenia. Možno by sa o čosi zvýšila starosť o kvalitu personálneho zabezpečenia, ak by neexistovala zjednodušujúca barlička kritéria A6 – garantovanie. Kládol by sa väčší dôraz na zásadu, že na vysokej škole prednášajú profesori a docenti. Dôslednejšie by sa staralo o to, aký doctoral staff (výskumníci/učitelia s PhD) zabezpečuje príslušný študijný program (napr. a najmä, aký robia výskum v odbore a s akými výsledkami – pozri aj kritérium A1) a v akom pomere je ich počet k počtu študentov. Väčšiu vážnosť by mala požiadavka (pozri kritérium A4), že u jedného pracovníka by počet vedených záverečných prác v rámci jedného stupňa vysokoškolského štúdia nemal presiahnuť 5. Súčet diplomových prác a bakalárskych prác by u jedného pracovníka nemal presiahnuť 10. Pritom sa predpokladá, že na vedenie záverečnej práce treba o jeden stupeň vyššie vysokoškolské vzdelanie resp. kvalifikácia ako je vedená záverečná práca. A tak podobne by sa dalo možno ešte chvíľu pokračovať.

Po prečítaní vyššie napísaného môže vzniknúť otázka: koho zodpovednosťou je zabezpečiť plnenie týchto kritérií? Nemala by to AK zabezpečiť? Nech mi je dovolené podotknúť, že zodpovednosťou AK je skôr posudzovanie kvality. Primárnu zodpovednosť za zabezpečenie kvality študijných programov nesú tie inštitúcie, ktoré ich poskytujú. Je to najprirodzenejšie, veď vysokým školám musí na tom najviac záležieť. Teda, okrem toho, že všetkým by nám malo najviac záležieť na pravde.

Vráťme sa teraz obľúkom k téme docentúr a profesúr: aj na ich kvalite by malo najviac záležieť vysokým školám. AK do jednotlivých vymenúvacích konaní vonkoncom nemôže vstupovať. Domnievam sa, že bude treba skôr či neskôr vyjasniť si, aký model (funkčné miesta a/alebo tituly, rovnaké či rozdielne kritériá atď.) budeme na Slovensku mať.

Nie je profesor ako profesor

Július Horváth

Central European University, Budapešť
vedúci katedry ekonómie

„CELÝ SYSTÉM UDEĽOVANIA PROFESÚR MÁ NIEKOĽKO VLASTNOSTÍ, KTORÉ „POMÁHAJÚ“ K TOMU, ŽE ÚROVEŇ SLOVENSKEJ VEDY SA NEPRIBLIŽUJE SVETOVÉMU VÝVOJU.“ SVOJU ÚLOHU TU ZOHRÁVA AJ AKREDITAČNÁ KOMISIA. AUTOR SA PRIHOVÁRA ZA CELKOVÉ PREBUDOVANIE SYSTÉMU AKREDITÁCIE NA SLOVENSKU A ZA VYTVORENIE SILNEJ NEZÁVISLEJ INŠTITÚCIE, KTORÁ BUDE URČOVAŤ MINIMÁLNE KRITÉRIÁ KVALITY. PROF. HORVÁTH TIEŽ POUKAZUJE NA PROBLÉM UZAVRETOSTI SLOVENSÝCH VYSOKÝCH ŠKÔL PRED SVETOM A PREVLÁDAJÚCI „NÁRODNÝ DUCH“.

Vyzvali ma vyjadriť sa k „hlavnému článku“ k téme kritérií na habilitácie docentov a inaugurácie profesorov (“Kritériá pre habilitácie docentov a inaugurácie profesorov a ich vplyv na kvalitu a rozsah publikačnej činnosti uchádzačov” autorov Pišút a Pišútová).

Týmto krátkym príspevkom vyjadrujem niektoré svoje neskoré názory, ktoré by mali byť súvislejšie, než ako sa mi to podarilo.

Problém profesorov a do menšej miery docentov je kľúčový pre slovenskú vedu a vzdelanosť. Celý systém udeľovania profesúr má niekoľko vlastností, ktoré „pomáhajú“ k tomu, že úroveň slovenskej vedy sa nepribližuje svetovému vývoju. Aj na Slovensku platí, ako píš autor, že *nie je profesor ako profesor*. V USA je omnoho ťažšie získať profesúru napríklad na Princetone než na väčšine iných univerzít. Tento fakt je v obecnom povedomí, keďže miesto univerzity v celonárodnom, alebo v štátnom rebríčku kvality je vcelku známe. U nás je situácia zahmlená. Profesúry sa udeľujú ako rovnocenný akt, a tak menej kvalitní profesori majú ten istý štatút ako kvalitní profesori.

Existujúci systém garancií byrokratizuje celé univerzitné školstvo. Pri takomto systéme nemôže byť kvalita profesorov a docentov prvoradým kritériom. Slovenský systém ukazuje istú nedôveru štátu voči vysokým školám či dokázu urobiť dobrý program. Akreditačná komisia SR (AK SR) ako poradný orgán vlády vypracúva hodnotenie študijných programov pre Ministerstvo školstva SR. Akreditačná komisia pri tom postupuje podľa schálených pravidiel, ktorých súčasťou je aj podmienka, že škola musí mať učiteľov, čo majú tituly a funkcie. Samozrejme to neznačí, že kvalita nie je kritériom, ale kvalita je tak definovaná, že to umožňuje rôzne odchýlky od – podľa môjho názoru – jediného kritéria kvality, to jest medzinárodne uznávaných kritérií, to jest hlavne publikácií. Pre mňa, ako pre ekonóma so širokým záujmom o sociálne vedy, je kľúčovým znakom kvality, či sa slovenskí akademickí ekonómovia zúčastňujú dvoch špičkových konferencií: v januári v USA v auguste v Európe. Na poslednej takejto konferencii, ktorá bola pred pár dňami v Budapešti na Central European University, z vyše tisíc prednášajúcich nik nebolo z inštitúcie, ktorá je na Slovensku. Boli

tam slovenskí doktoranti, ktorí študujú v zahraničí. To je jedno meradlo kvality, ktoré odzrkadľuje určitú izolovanosť a nedostatok podnetov k presadzovaniu sa v medzinárodnom meradle.

Plne súhlasím s názorom autorov, že by na slovenských vysokých školách malo učiť viac a viac profesorov, ktorí sa narodili v cudzine. Zatiaľ prevláda *národný duch* na univerzitách, a ani sa k tomu nevytvárajú podmienky.

Je zrejme, že AK SR ustráži určitý koncept kvality. AK SR bezpečne garantuje minimum kvality, ktoré sa snaží posúvať nahor, ale AK SR samotná nie je schopná držať latku príliš vysoko, keď to nie je ani v záujme samotných vysokých škôl.

Na to, aby AK SR mohla hrať kľúčovú úlohu pri otázkach kvality by komisia mala mať ďaleko výraznejšie slovo, a musela by sa osamostatniť od Ministerstva školstva. Tiež by sa musel zmeniť jej štatút, musela by mať výraznejšie obsadenie odborníkmi zo zahraničia, atď.

Zo štúdie autorov dost jednoznačne vyplýva, že spoločenské vedy zaostávajú. Špecifická situácia je v ekonomickej vede, ktorá by mala prejsť výraznou reformou. Signály, ktoré dostávame od mladých doktorantov sú odstrašujúce. Mladá generácia vedcov, ktorá je väčšinou v zahraničí má negatívnu mienku o akademickej úrovni ekonómie a príbuzných oblastí. Aj moja alma mater, Ekonomická univerzita, robí málo preto, aby sa úroveň akademickej ekonómie zvýšila. Na druhej strane je pozoruhodné, akí kvalitní - väčšinou mladí - ekonómovia sú v analytických neakademických pozíciách.

Podľa môjho názoru chýba, že v slovenskom prostredí nie je podporovaná – mimoriadnymi prostriedkami – elitná inštitúcia v oblasti sociálnych a humanitných vied. Táto inštitúcia – pravdepodobne malá elitná univerzita, alebo tzv. Institute of Advanced Studies – by mala mať špecifické financovanie, najlepšie z privátnych zdrojov a nie zo štátneho rozpočtu a nemala by sa posudzovať bežnými kritériami, to jest kritériami na jej posudzovanie by mali byť veľmi vysoké. Je smolou slovenského vzdelávania, že takáto inštitúcia neexistuje. Takáto elitná inštitúcia by dokázala na Slovensko prilákať dnes už desiatky a stovky talentovaných mladých ľudí, ktorí zostali vo svete. Takéto elitné inštitúcie boli založené už v Prahe a aj v Budapešti a zabezpečujú, že sa do Čiech a do Maďarska – do určitej miery – vracajú absolventi špičkových amerických a západoeurópskych škôl.

Jednotné kritériá pre habilitácie docentov a inaugurácie profesorov?

prof. Mária Kusá

Filozofická fakulta Univerzita Komenského

HLAVNÝ ČLÁNOK JE PÍSANÝ AUTORMI PÔSOBIACIMI V PRÍRODNÝCH VEDÁCH. PROF. KUSÁ PRINÁŠA NOVÚ PERSPEKTÍVU ZALOŽENÚ NA JEJ SKÚSENOSTIACH V HUMANITNÝCH A SPOLOČENSKÝCH VEDÁCH. NASTOLUJE OTÁZKY, KTORÉ UŽ ČASTO ODZNELI NA RÔZNYCH PODUJATIACH ARRA AKO AJ V ŠIRŠEJ AKADEMICKEJ DISKUSII, ALE KTORÉ STÁLE NIE SÚ VYRIEŠENÉ.

Analytické úvahy profesora Pišúta, týkajúce sa problematiky VŠ, vždy prinášajú trochu iný pohľad na často zdanlivo jednoduchý problém, zdanlivo jasné formulácie. Tentoraz sa venuje problému naozaj „žeravému“ totiž nielen na jednotlivých slovenských vysokých školách, ale aj v rámci jednej VŠ, a to na jednotlivých fakultách UK - rozdielnym kritériám pre habilitáciu docentov a inaugurácie profesorov. Túto otázku považujem naozaj za jednu z kľúčových, k úvahám prezentovaným v článku manželov Pišútovcov však mám niekoľko pripomienok. Tie, ktoré sa pokúsim aspoň schematicky formulovať, považujem za významné, pri komplexnejšom prístupe by aj ich počet bol vyšší.

Prvou pripomienkou je formulácia názvu, ktorú vnímam ako nie celkom presne formulovanú – ak nás zaujímajú „*Kritériá pre habilitáciu docentov a inaugurácie profesorov a ich vplyv na kvalitu a rozsah publikačnej činnosti uchádzačov*“, vlastne hovoríme nepriamo o tom, že publikačná činnosť, ktorá by mala byť fakticky prezentáciou vedeckej práce vysokoškolských pedagógov, by mali dominantne určovať kritériá pre habilitácie a inaugurácie. Podľa môjho názoru je to spôsob, ktorý podčiarkuje formalizáciu získavania kritérií, a tým sa fakticky dehonestuje vedecká činnosť adeptov iba na získavanie potrebných „bodov“. Zrejme by to malo byť naopak: ak niekto reálne vedecky a

pedagogicky pracuje v istej oblasti, mal by po dosiahnutí istých kritérií prejsť habilitačným a inauguračným pokračovaním.

Skutočné jadro problému vidím skôr v tom, čo je naznačené aj v stati manželov Pišútovcov: ukazuje sa, že na Slovensku naozaj „nie je docent ako docent, nie je profesor ako profesor“ a že naozaj spôsoby, akými prechádzajú habilitačné a inauguračné pokračovania na jednotlivých slovenských VŠ, skôr implikuje vnímanie docentov a profesorov ako docentov a profesorov konkrétnych akademických pracovísk.

Ďalšou pripomienkou, ktorá mi prichodí ako dosť závažná, je otázka porovnávania. Ako vyplýva z veľmi podrobnej analýzy jednotlivých smerníc na fakultách UK, ako ju urobili Pišútovcovia, logicky si napríklad FMFI či Prírodovedecká fakulta UK stanovili rozdielne kritériá pre rozličné odbory, ktorých špecifika sa v nich nevyhnutne musí prejaviť. Práve z toho dôvodu nevidím zmysel ani v prípade porovnávania kritérií rozličných fakúlt jednej univerzity. Zabezpečenie porovnateľnosti kritérií totiž neznamená ich totožnosť. Teda – v texte sa síce konštatuje nevyhnutná rozdielnosť – dokonca i v medzinárodnom meradle fakúlt skupín HUM a SPOL, a to predovšetkým v oblasti rozdielného vnímania monografií –, v záveroch však akoby aj tu vyššieuvedené špecifiky narušali homogénny obraz, či, inak povedané, napriek konštatovaniu špecifiky

sa zase len uvádzajú čísla na báze WoK. Ak teda hovoríme o porovnaní kritérií, mali by sa porovnávať kritériá porovnateľných fakúlt jednotlivých slovenských VŠ tak, ako sa to robilo aj v iných materiáloch ARRA. Som presvedčená, že takýto obraz by zreteľne ukázal zhody a rozdielnosti a hlbšie odpovedal na položené otázky.

Ešte z inej strany je pripomienka, týkajúca sa konkretizácie kritérií pre skupiny HUM a SPOL, ktorá hovorí o „ideálnom prípade výberu niekoľkých najnáročnejších domácich a zahraničných časopisov“. Zároveň sa však poznamenáva, že ide o cestu, ktorej schodnosť musia posúdiť vedecké rady fakúlt a univerzít. Myslím, že presne z tohto dôvodu sa vedecké rady touto cestou nevyberajú – je totiž temer nemožné vybrať pri známej obrovskej diferenciacii skupín HUM a SPOL „niekoľko“ najnáročnejších časopisov.

Ďalšou pripomienkou trochu iného charakteru je otázka akceptácie/neakceptácie či skôr vyžadovania/nevyžadovania pomerne výraznej pedagogickej skúsenosti, čo podľa predloženého materiálu niekedy aj v prípade ľudí zo SAV, ktorí by mohli byť prínosom pre VŠ bráni ich postupu v týchto kategóriách. Otázku pedagogickej praxe by som navrhovala vnímať veľmi komplexne (doktorandi, oponentúry rigorózných, dizertačných prác a pod.), často totiž ľudia, ktorí v SAV vychovali nie dvoch, ale podstatne viac doktorandov, nemusia mať veľkú skúsenosť s priamou výučbou bakalárov či magistrov. Je len pochopiteľné, že takíto vedci by mali oprávnené aspirovať na možnosť účasti sa habilitačného/inauguračného konania.

Pripomienok, impulzov, námetov provokuje text manželov Pišútovcov veľmi veľa – napr. z hľadiska rozličného „prekladu“ požiadaviek na budúcich docentov a profesorov do smerníc jednotlivých VŠ - ja som sa usilovala v krátkom čase naozaj len naznačiť tie, ktoré považujem za dôležité a zároveň sa dotýkajú oblasti, v ktorej pôsobím.

ARRA newsletter

www.arra.sk

číslo 4, ročník 1, rok 2007

ISSN 1337-3471

šéfredaktor:
Ján Pišút

vydáva:
© Akademická rankingová
a ratingová agentúra
I. Bukovčana 16, Bratislava
(korešpondenčná adresa:
ARRA, Partizánska 2
811 03 Bratislava 1)

ARRA newsletter je recenzovaný.

Informácia pre prispievateľov:
Svoje príspevky, námety a
komentáre môžete zasielať
e-mailom na adresu
arra@arra.sk
(v predmete správy uveďte
„newsletter“).
Akceptujeme príspevky vo
formáte MS Word, resp. kompa-
tibilnom.
Nevyžiadané príspevky sa
nevracajú.

Články prezentujú názory
autorov, ktoré nemusia nutne
odzrkadľovať názory redakcie
Newslettera ARRA.

V nasledujúcich číslach plánujeme diskutovať o týchto témach:

- Akreditácia ústavov Slovenskej akadémie vied
- Medzinárodne porovnateľná vedecká špička na Slovensku
- Odchod mladých vedeckých pracovníkov do zahraničia